

ספר התורה של המלך

א. המצוה האחרונה של המלך שבה נתבונן היא המצוה לכתוב 'את משנה התורה הזאת', לכתוב ספר תורה (דברים יז, יח-כ):

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים: והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשתם: לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל.

מה המלך צריך לכתוב? מהי 'משנה התורה הזאת'? מה כלול בה? מה פירוש המילה 'משנה'? נפתח בדברי המשנה הלומדת מהמילים 'והיתה עמו' שספר התורה צריך ללוות בפועל את המלך (סנהדרין ב, ד):

וכותב לו **ספר תורה** לשמו יוצא למלחמה מוציאה עמו נכנס מכניסה עמו יושב בדין היא עמו מיטב היא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו.

המשנה אומרת שעל המלך לכתוב 'ספר תורה'. האם עלינו ללמוד מכך שעל המלך לכתוב ספר תורה שלם, ושזהו פירוש המילים 'משנה התורה הזאת'? כך עולה גם מסוגיית הגמ' המשווה בין גדרי מצוות היחיד¹ והמלך, ומבינה שחובת המלך היא להוסיף ספר תורה נוסף, 'שתי תורות'. רבה חידש שאדם שקיבל ס"ת בירושה צריך לכתוב לעצמו ספר תורה חדש ולא להסתפק בספר שקיבל בירושה (סנהדרין כא):

אמר רבה: אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה - מצוה לכתוב משלו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה.

אביי הקשה עליו מברייטא שאומרת זאת על המלך, שעליו לכתוב בעצמו ולא להסתפק בירושתו, ומכאן שדווקא המלך צריך לכתוב בעצמו ולא אדם רגיל (שם):

איתבייה אביי: וכותב לו ספר תורה לשמו, שלא יתנאה בשל אחרים. מלך - אין, הדיוט - לא!

בתשובה, טענה הגמ' שההבדל בין מלך לאדם רגיל הוא רק במספר הספרים שעליהם לכתוב: אדם רגיל צריך לכתוב ספר אחד והמלך צריך לכתוב ספר נוסף, ספר שיהיה עמו בכל עת. הברייטא עסקה במצוה הייחודית של המלך, בספר התורה הנוסף, אך גם מצוות היחיד הבסיסית אינה יכולה להתקיים בירושה (שם):

1. גם היחיד מצווה לכתוב ספר תורה, ראה ספר המצוות עשה יח: "והמצוה הי"ח היא שצונו שיהיה לכל איש ממנו ספר תורה לעצמו. ואם כתבו בידו הוא משובח מאד והוא יותר טוב כמו שאמרו (מנחו' ל א) כתבו בידו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני, ואם אי אפשר לו לכתבו צריך שיקנהו או ישכור מי שייכתבהו לו. והוא אמרו יתעלה (וילך יט) כתבו לכם את השירה הזאת."

לא צריכא לשתי תורות. וכדתניא וכתב לו את משנה וגו' - כותב לשמו שתי תורות, אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו, ואחת שמונחת לו בבית גנזיו.

וכך מסביר רש"י (שם):

לשתי תורות - הא דשאני מלך מהדיוטות - דאילו היה הדיוט סגי ליה בחדא ומלך בעי תרת. משנה - שתיים במשמע.

כך מפרש רש"י בפירושו על התורה את המילה 'משנה' (שם):

את משנה התורה - שתי ספרי תורה. אחת שהיא מונחת בבית גנזיו ואחת שנכנסת ויוצאת עמו.

הרא"ם, רבי אליהו מזרחי, מפרשני רש"י, מסביר את השימוש של התורה במילה משנה במקום שנים, המילה הפשוטה יותר לחיוב כתיבת שני ספרי תורה (שם):

והא דכתיב "משנה" במקום שנים, מפני שכבר כתב לו ספר תורה בהיותו הדיוט, כמו שהוא מחוייב כל איש ואיש לכתוב ספר תורה לעצמו. ועכשיו שמלך, אין לו לכתוב אלא ספר תורה אחד, שהוא שני לראשון שכתב לו בהיותו הדיוט.² זה שהיה לו כשהיה הדיוט, מניחו בבית גנזיו, וזה שכתב לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. יוצא למלחמה והוא עמו, יושב בדין והוא עמו, בסעודה והוא כנגדו. אבל אם לא היה לו ספר תורה לעצמו קודם שמלך, צריך שיכתוב לו לאחר שמלך שני ספרי תורה: אחד מניח בית גנזיו, והשני יהיה עמו תמיד לא יסור מעמו.

וכך מסכם הרמב"ם להלכה (ס"ח ז, ב):

והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו', ומגיהין אותו מספר העזרה ע"פ בית דין הגדול, זה שהיה לו כשהוא הדיוט מניחו בבית גנזיו, וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד, ואם יצא למלחמה ספר תורה עמו, נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא עמו, מיסב והוא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו.

ב. לפי דרך זו, משמעות המילה משנה היא שני, וכוונתה שהמלך צריך לכתוב ספר תורה נוסף שילווה אותו תמיד, ספר שלם. בספרי מובא בשם אחרים פירוש אחר למילים 'משנה התורה', ספר דברים (דברים שופטים פיסקא קס):

משנה, אין לי אלא משנה תורה (ספר דברים) שאר דברי תורה מנין תלמוד לומר לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשותם אם כן למה נאמר משנה התורה שעתידה להשתנות³ אחרים אומרים אין קוראים ביום הקהל אלא משנה תורה בלבד.

2. וכמו 'משנה למלך', שני למלך. כך כאן - משנה לספר הראשון, שני לספר הראשון.

3. משה רמז לישראל שהכתב עתיד להשתנות מעברית קדומה לאשורית (הכתב שבו ספרי התורה כתובים), בימי עזרא. זוהי מחלוקת תנאים גדולה.

בפסיקתא זוטרתא⁴ המדרש מובא בצורה בהירה יותר (דברים פרשת שופטים):
את משנה התורה הזאת. רבותינו אמרו שני ספרין היה כתב. אחרים אומרים משנה
התורה כתב, שכן אין קורין ביום הקהל אלא משנה התורה.

'אחרים אומרים' שהמלך צריך לכתוב רק את ספר דברים שנקרא משנה תורה, 'משנה
התורה הזאת', וזאת משום שהמלך קורא בהקהל רק את ספר דברים. מה הקשר בין
הדברים? מדוע וכיצד קריאת המלך בהקהל משפיעה על היקף הספר שעליו לכתוב?
כרקע נפגש מעט עם מצוות ההקהל (דברים לא, י-יב):

ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסכות: בבוא כל ישראל
לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל
באזניהם: הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען
ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת.

קריאת ההקהל מכונה במשנה 'פרשת המלך', שכן המלך הוא שקורא, והוא קורא חלקים
נרחבים מספר דברים (סוטה ז, ח):

פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב הראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה
של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנאמר מקץ שבע שנים במועד וגו'... והמלך עומד ומקבל
וקורא יושב (משום כבוד המלך) אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד (הוא החמיר על עצמו משום
כבוד התורה) ושבוהו חכמים... וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע ושמע והיה אם שמוע
עשר תעשר כי תכלה לעשר ופרשת המלך וברכות וקללות.

וכך כותב הרמב"ם (חגיגה ג, א-ד):

מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל
ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת
האמת, שנאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות בבוא כל ישראל לראות
וגו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך וגו'... אימתי היו קורין,
במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה
שמינית, והמלך הוא שיקרא באזניהם... מהיכן הוא קורא מתחילת חומש אלה הדברים
עד סוף פרשת שמע ומדלג לווהיה אם שמוע וגו' ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר
על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב ופוסק.

נשוב לשאלתנו: 'אחרים' לומדים מכך שהמלך קורא בהקהל את ספר דברים שעליו
לכתוב בספר התורה שלו רק את ספר דברים. מדוע? מה הקשר בין הדברים? נלמד את

4. מתוך פרויקט השו"ת: "לקח טוב הוא מדרש על התורה שחיבר ר' טוביהו ב"ר אליעזר, שחי בצפון
יון סביב שנת ד"א תת"ן (סוף המאה הי"א - תחילת המאה הי"ב). הוא השתמש בדברי חז"ל
בתלמודים ובמדרשים, וגם בדברי רבי משה הדרשן מנרבונה".

תשובתו של רבי יהודה ירוחם פישל פערלא⁵, בביאורו לספר המצוות לרס"ג (ביאור על ספר המצוות לרס"ג עשין טז):

וכוננתו לומר דמדברי הספרי אלו מבואר דסבירא ליה דעיקר מצות כתיבת ס"ת למלך דכתיב (בפרשת שופטים) בפרשת המלך וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו'. היינו רק כדי לקרות בו כנגד כל ישראל ביום הקהל. ומאי דכתיב והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. היינו כל ימי חייו ביום הקהל דגזרה תורה שיהי' לו למלך ספר מיוחד לכך. וכן מבואר יותר מלשון הפסיקתא זותרתא (בפרשת שופטים) שם. דאי' שם את משנה התורה הזאת משנה התורה כותב. שכן אין קורין ביום הקהל אלא משנה התורה עיין שם. הרי מבואר דעיקר מצוה זו שחייבה תורה למלך לכתוב לו ס"ת לא באה אלא כדי שיקרא בו ביום הקהל. והילכך כיון שאין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה. אין צריך לכתוב לו אלא משנה תורה בלבד לפי שאין קורין אז יותר.

לדעתו, גם הדעה החולקת בספרי, שסוברת שהמלך צריך לכתוב בספרו את כל התורה, מסכימה לקשר שבין הקריאה בהקהל לכתובת הספר, אלא שלדעתה על המלך לקרוא בהקהל את כל התורה⁶ (שם):

אפילו למאן דאמר דצריך לכתוב לו כל התורה הכי סבירא ליה. אלא דלדידיה גם ביום הקהל צריך שיקרא בכל התורה.

חזור אל הפרשיה שמצווה על המלך לכתוב ספר תורה, האזן לה שוב היטב. מה אתה חושב על הדברים של הרב פערלא? מה החידוש בדבריו? מה הקושי?

ג. לאחר שנפגשנו עם שני פירושים למילים 'משנה התורה' – ספר התורה השני⁷ וספר דברים – פירושים שמשפיעים על היקף המצוה, נפנה לפירוש השלישי של התרגום אוונקלוס (שם):

5. ביוגרפיה (מתוך פרויקט השו"ת): "רבי יהודה ירוחם פישל ב"ר אריה צבי פערלא (פרל) נולד בוורשה בערך בשנת תרט"ו (1855). בנערותו למד אצל המהרי"ל דיסקין, ואח"כ בשיבת וולוז'ין אצל הנצי"ב ורבי חיים סולוביצ'יק. אח"כ עבר לוורשה ועסק בתורה בהתמדה ובפרישות, כשהוא מסרב להצעות רבנות חשובות. הרב פערלא התפרסם מאוד כשיצא לאור ביאורו הענקי על ספר המצוות לרס"ג, חיבור שעליו עמל כארבעים שנה. ספר המצוות לרס"ג הוא למעשה פיוט לחג השבועות ובו רשימת תרי"ג המצוות בחרוזים, מילים ספורות לכל מצוה, והרב פערלא דן בביאורו באופן מפורט ביותר בשיטת רס"ג ובשיטות כל גדולי המחברים בכל מצוה. בשנת תרפ"ז (1927) עלה לירושלים, ונחשב בין גדולי חכמיה".

6. ואז ת"ק שבספרי חולק על המשנה בסוטה שלמדנו לעיל שמלמדת שהמלך קורא בהקהל רק חלקים מספר דברים.

ויהי כמתביה על כורסי מלכותיה (כאשר ישב על כיסא המלכות) ויכתוב ליה ית פרשגן אוריתא
הדא על ספרא מן קדם כהניא ליואי.

מהו אותו פרשגן אוריתא? **בדעת מקרא** מוסבר שהכוונה להעתק של התורה (שם):
אונקלוס תרגם פתשגן אוריתא, הינו העתק של התורה. ונקרא ההעתק: משנה, לפי שהוא
שני לספר שהעתיק ממנו.

רש"י מפרש אולי אחרת (שם):

ואונקלוס תרגם פתשגן, פתר משנה לשון שנון ודבור.

כלומר, המצוה היא לכתוב את שנון התורה, את דיבורה. מהו אותו דיבור התורה? אולי
הכוונה לעיקרה? לתקצירה? יתכן שהבנה זו עומדת בבסיס הדעה שצמצמה את המצוה
לכתיבת עשרת הדברות, הכוללות כידוע את כל מצוות התורה⁸. כך מובא בתשובות
הגאונים כתשובה לקושי על הגרסה בברייתא שספר התורה היה תלוי על זרועו של
המלך כקמיע (סנהדרין כא):

עושה אותה כמין קמיע, ותולה בזרועו, שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט.
דברים אלו קשים לכאורה: הרי אסור להחזיק כך ספר תורה, תלוי בזרוע? עונה **רבנו האי**
גאון (תשובות הגאונים שערי תשובה סימן קמט):

לרבינו האי ז"ל. וששאלתם הא דאמור רבנן לא יאחז אדם תפילין בראשו וס"ת בזרועו
זה ס"ת שאמרו כגון שכתוב בו מן אנכי ה' אלהיך עד וכל אשר לרעך שהן תרי"ג אותיות
כנגד תרי"ג מצות שבתורה.

דעה זו מובאת גם **בדעת זקנים**, לקט מפירושי בעלי התוספות על התורה (דברים יז, כ):
ושמעתי כי אותו ס"ת התלוי בזרועו לא היה כתוב בו כי אם עשרת הדברים ולפי שיש מן
אנכי עד לרעך תרי"ג אותיות כנגד תרי"ג מצות קרוי ס"ת.

הרש"ש, **רבי שמואל שטראשון**⁹, צמצם באופן אחר את היקף הספר, ולדעתו הספר כלל
פירוט של מצוות התורה (סנהדרין כא):

7. הפירוש של הברייתא ולפיו המלך מצווה לכתוב ספר נוסף, מעבר למצוה הבסיסית החלה על כל
אדם מישראל לכתוב ספר אחד, ספר תורה נוסף שיהיה עמו כל היום. ספר נוסף שכמובן זהה לספר
הראשון, ספר שלם.

8. ראה רש"י שמות כד, יב: "את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם - כל שש מאות
ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שישד לכל דבור ודבור
מצות התלויות בו".

9. ביוגרפיה (מתוך פרויקט השו"ת): "רבי שמואל שטראשון - נולד בשנת תקנ"ד (1794), נפטר בשנת
תרל"ב (1872). רבי שמואל נולד בשנת תקנ"ד (1794) בזאסקעוויץ. הוא נשא לאשה את בתו של
רבי דוד שטראשון - סוחר גדול ועשיר בוויילנא, בעל חסד ומוקיר רבנן. חמיו החזיק "קלויז" על שמו
- "קלויז של רבי דוד שטראשון" - ואיפשר לחתנו לעסוק בתורה ללא כל עול פרנסה (כהוקרה
וכתודה לחמיו קרא לעצמו את שם משפחתו - שטראשון)".

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דספר תורה שניה לא היתה תורה שלמה אלא **מספר המצות בקוצר** וכמו שפי' קצת קרא דוכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת דמזבח הר עיבל ומהא דקרי לה המשנה ס"ת אין ראייה דגדולה מזו מצינו בב"ב (י"ד) דקרו לפסוק תורה צוה לנו כו' ס"ת ואשר העירני לזה הוא שתרגם אונקלוס משנה התורה פתשגן אורייתא ופתשגן הוא תורף הענין כמו פתשגן הכתב דמגילת אסתר לדעת רוב המפרשים. ועוד שקשה הדבר לשמוע שס"ת שלמה דשיעור ארכו והקפו ו' טפחים בגויל (ב"ב שם) ישא המלך בזרועו תמיד.

הרש"ש מפנה אותנו לפרשייה נוספת שבה יש ציווי לכתוב את 'משנה התורה', ונלך בעקבותיו. משה מצווה לכתוב את 'התורה הזאת' עם הכניסה לארץ (דברים כז, א-ד): ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר שמר את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום: והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושדת אתם בשיד: **וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת** בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר ה' אלהי אבתיך לך. וכאשר יהושע מקיים את הציווי, הלשון היא שוב משנה תורת משה (יהושע ת, ל-לב): אז יבנה יהושע מזבח לה' אלהי ישראל בהר עיבל: כאשר צוה משה עבד ה' את בני ישראל ככתוב בספר תורת משה מזבח אבנים שלמות אשר לא הניף עליהן ברזל ויעלו עליו עלות לה' ויזבחו שלמים: ויכתב שם על האבנים את **משנה תורת משה** אשר כתב לפני בני ישראל.

ושם מפרש רבי סעדיה גאון שהכוונה לרשימת המצוות (אבן עזרא דברים כז, א): ויאמר הגאון ז"ל, כי כתוב עליהם מספר המצות, כמו הכתובות בהלכות גדולות בענין אזהרות, ויפה אמר.

ד. לאחר שהתבוננו בשאלה מה כלול בספר של המלך, ונפגשנו עם הדעות השונות¹⁰ ועם שורשן בפירושי הפסוק¹¹, ננסה להתבונן מעט בטעם המצוה ובמשמעות הסמלית של ספר התורה הנוסף של המלך. הנימוק שמופיע בפסוק הוא הסכנות הרוחניות המיוחדות שאורבות למלך והצורך בחיזוקו (דברים יז, יח-כ):

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים: והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשתם: לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל.

10. ספר תורה שלם, ספר דברים, עשרת הדברות, פירוט של מצוות התורה.
11. משנה התורה כספר תורה נוסף מעבר לחיוב הבסיסי לכתוב ספר תורה אחד; משנה התורה כספר דברים; משנה התורה כתורף התורה, כדיבורה ועיקרה – עשרת הדברות או רשימת המצוות.

וכך מסביר בעל **ספר החינוך** (תקג):

משרשי המצוה. לפי שהמלך ברשות עצמו לא יעציבהו אדם על מעשיו ולא יגער בו, ובשבט פיו יכה ארצו וברוח שפתיו ימית מי שירצה בכל עמו, על כן באמת צריך שמירה גדולה, וזכרון טוב יעמד נגדו, יביט אליו תמיד למען יכבש את יצרו ויטה לבו אל יוצרו, וזהו שאמרו זכרונם לברכה יוצא למלחמה וספר תורה עמו, יושב בדין והוא עמו מסב לאכל והוא כנגדו. כלל הדברים, שלא היה זה מנגד עיניו¹² אלא בעת שהוא נצרך לנקביו או נכנס למרחץ.

בעל **דרשות הר"ן** מסביר בדרך דומה את המצוה, כנובעת מהצורך לחזק את המלך רוחנית, וההבדל בינו לחינוך הוא בהסבר הסכנה. לתפיסתו, על המלך לדאוג לתיקון הסדר החברתי ולחוקק חוקים שישלימו את משפט התורה¹³, למשל יחמירו יותר בענישת גנבים, מאסר במקום תשלומי כפל, וכן יאפשרו להעניש פושעים גם על פי ראיות נסיבתיות. תפקיד זה מחייב את המלך לחרוג מדיני התורה הקבועים, והחריגה עלולה להתרחב ולהפוך למדיניות קבועה, ולכן המלך נדרש לכתוב ספר תורה שיהיה עמו תמיד (דרשות הר"ן הדרוש הי"א):

ומפני זה הזהיר המלך וצוהו שיהא לו ספר תורה ויבוא עמו וזהו אומרו: 'והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו וגו' לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה וגו'. **כלומר: שמתוך שהמלך רואה שאיננו משועבד למשפטי התורה כמו השופט** (והוא צריך לחרוג ולדון בדינים חדשים) **צריך אזהרה מרובה לבלתי יסור מן המצוה ימין ושמאל** (מעבר לצורך) ולבלתי ירום לבבו מאחיו מפני היכולת הגדול שנתן לו ה' יתברך.

המשותף כאמור לר"ן ולחינוך הוא ההבנה שהמצוה באה לחזק את כפיפות המלך לתורה 'הרגילה' והכללית, ולהתמודד עם החשש שתפקיד המלך יסיר את לבו מהתורה. בדברי הרב קוק, לעומת זאת, אנו נפגשים עם הבנה אחרת של המצוה, כמסמלת ומבטאת את תרומתה ותפקידה הייחודי של המלכות בתוך התורה פנימה. **במאמרי הראי"ה** כותב **הרב קוק** (ממלכת כהנים וגוי קדוש):

12. נשים לב שלפי החינוך, עיקר תכלית המצוה הוא שספר התורה יהיה עם המלך כל הזמן, 'והיתה עמו', וזה לא פרט צדדי נוסף אלא תכלית המצוה. הדבר מתחבר עם ההבנה שעיקר הגדרת ספר התורה של המלך היא ספר תורה שהולך עמו כל היום, וזאת בניגוד לספר התורה של ההדיוט, ספר שמונח בבית גנזיו של האדם, וכפי שראינו בתחילת לימודנו.

13. הצורך בהשלמה נובע מכך שלמשפט התורה מטרות נוספות מעבר לתיקון העולם ושמירת הסדר החברתי, צדק מוחלט והחלת השפע האלוקי, והמטרות הנוספות גורמות לכך שמשפט התורה ימלא לעתים בצורה פחות טובה את מטרת שמירת הסדר החברתי. תפקיד המלך אפוא הוא לייסד מערכת מקבילה של חקיקה וענישה שתשלים את משפט התורה באותם מקומות שבהם יש בכך צורך. וראה בנושא המלך והמשפט באריכות, בשלושת הדפים הראשונים.

התורה והממלכה בישראל קשורים זה עם זה קשר בל ינתק. המלך בשבתו על כסא ממלכתו, כתב לו את ספר התורה המיוחד לו, כמשנה התורה, כתיבה מיוחדת בתור מלך מושל על העם ומנהיג את החיים החברתיים של הכלל, חוץ מהספר הרגיל שכל אחד מישראל צריך לכתוב לעצמו, בתור בן ישראל מצד החובה של ואתם כתבו לכם את השירה הזאת. מה אנו למדים מחובה ממלכתית זאת, שקבלת התורה בישראל קבלה כפולה היא, קבלת חובת היחיד בתור יחיד השייך להכלל, לכללות האומה בקדושתה. וקבלת התורה, בתור קבלתה של האומה המנהיגה את חייה החברתיים, בתור לאום. אמנם, עבודה קשה היא ביחוד שמירת התורה הכללית הממלכתית, עבודה הרבה יותר קשה מהשמירה של התורה היחידית. כי התורה ומצותיה באו לצרף את הבריות, ומלאכת הצירוף של הכלל כולו בתור חברה הזקוקה לענינים מדיניים, הוא הרבה יותר מסובך בדרך עבודתו ממלאכת הצירוף של כל יחיד כשהוא לעצמו בתור איש פרטי... הלילה לנו לחשוב שהגלים הסוערים שבשאיפה המדינית רשאים הם לעור את עינינו, מבלי לראות נכוחה, וקל וחומר שחס לנו ליתן ליצר המפלגתי העלול להתעורר ביותר, בעת שהתנועה המדינית הולכת להוצר, שיעביר אותנו על מדת הצדק והאמת, על מדת האהבה האנושית הכללית והפרטית, אהבת ישראל, וחובת הקדושה המיוחדת לישראל. כי חובתנו היא לא רק להיות אנשי קודש בתור אנשים פרטיים, כי אם גם וביחוד להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש ולשאוף ליסוד ממלכתי מקודש, שהוא כדאי להיות נקרא בשמו עוד מלפני ההתהוות של העולם המעשי וכל סאונו, מיסוד התורה שקדמה לעולם, ומיסודו של דוד מלך ישראל החי וקיים, ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, במהרה בימינו אמן.

מה מסמלת מצוות כתיבת ספר התורה של המלך?

ספר התורה של המלך משקף אפוא את קבלת התורה הלאומית, קבלת תורה של עם שחי את חייו הלאומיים והחברתיים לפי התורה. במשפט כהן, אנו נפגשים עם הבנה שונה אולי של משמעות ספר התורה של המלך, כקשורה יותר למלך עצמו ולמעמדו כמי שאמור לחדש בתורה עצמה רובד נוסף כמלך. **הרב קוק** עוסק שם בשאלה האם חייבים להסתכן לשם הצלת כלל ישראל, וכותב שאין ללמוד את החובה להסתכן מהחובה להילחם מלחמת מצוה, משום שעולם המלחמה הוא מרחב נפרד ועצמאי¹⁴ (משפט כהן קמג):

וממלחמת מצוה לע"ד אין ללמוד כלל, דע"כ עניני הכלל דמלחמות יוצאים הם מכלל זה דוחי בהם, שהרי גם מלחמת רשות מותרת היא, ואיך מצינו היתר להכניס נפשות רבות בסכנה בשביל הרווחה, אלא דמלחמה והלכות צבור שאני. ואולי הוא מכלל משפטי המלוכה, שהיו ודאי רבים ונמסרים באומה, כמו שכ' הרמב"ם פ"ג דמלכים ה"ח דאין רשות

14. ראה על כך עוד בדף 'מלחמת מצוה ורשות פתיחה'.

למלך להרוג אלא בסייף, וכן שאין לו כח להפקיר ממון ואם הפקיר הוי ליה גזל, וכמו הרוגי מלך נכסיהם למלך (סנהדרין מ"ח ב') ופסקה הרמב"ם שם, וכל אלה ועוד כיוצא בזה הם שרידים שנשארו לנו ממשפטי המלוכה, שהם אינם ע"פ גדרי התורה של הלכות יחיד (ובמקום אחר בארתי, שגם אלה יש להם מקור בתורה, אלא שדרכי הדרשה בזה נמסרו לכל מלך כבינתו הרחבה, ומשום הכי צריך שיכתוב לו שני ס"ת, וכל אחד לשם קדושה מיוחדת, ועל הס"ת ששייך לכל בן ישראל נאמר לבלתי רום לבבו ולבלתי סור וגו' אף על פי שבס"ת דמצד המלוכה מלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו).

התבונן היטב בדברי הרב וחשוב: מדוע 'דרכי הדרשה בזה נמסרו לכל מלך כבינתו הרחבה'? מהי משמעות הדברים? וכי לא חכמי התורה הם שאמורים לדרוש את התורה? מה יכולה להיות תרומתו הייחודית של המלך בדרישת התורה? מה החידוש באמירה 'שבס"ת דמצד המלוכה מלך פורץ לעשות לו דרך'?
